

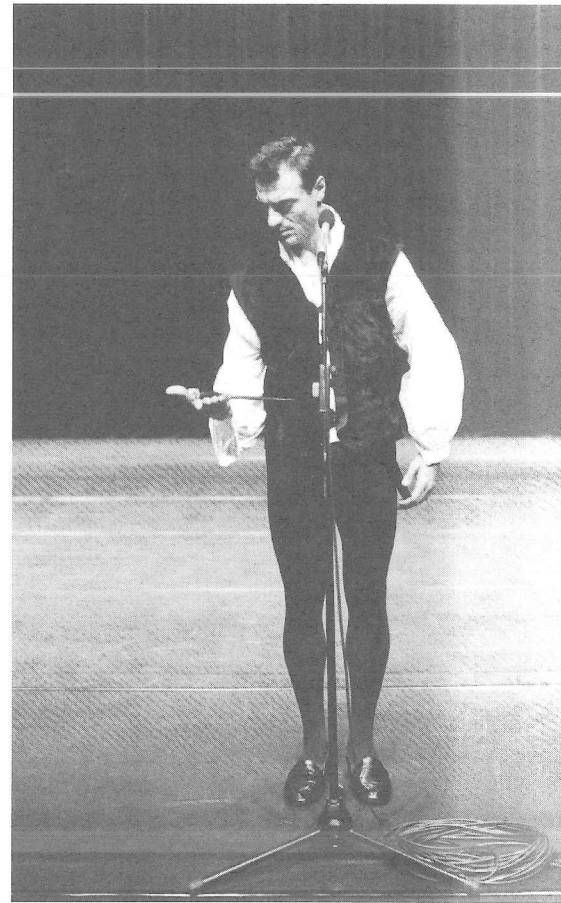
zijn entree maakt – letterlijk de voorstelling binnendanst. Het is echter een spiegel die niet weerkaatst, een zwart scherm dat de blik weigert te spiegelen en dat de voor de hand liggende identificatie van aanwezigheid en zichtbaarheid onmogelijk maakt. Een spiegel is een mimetische machine, en wel één die, samen met de uitvinding van het monadische subject, centraal staat in het creëren en lokaliseren van het lichaam van de danser in de geschiedenis van de Westerse dans. Maar in *The Last Performance* verschijnt de spiegel als een absurde parodie: door de danser uit de blik van de toeschouwer weg te halen, wist deze spiegel het gezicht uit. Hij ondermijnt de optische relatie van de dans met de fysieke presentatie van de danser. In tegenstelling tot bij Yeats, is de dansals-danser niet langer een ‘brightening glance’. Bedenk wat er op de scène gebeurt in *The Last Performance*: danser en dans gebeuren achter en voorbij het blikveld. Maar terwijl de danser onzichtbaar blijft, blijft de dans discreet in ons waarnemingsveld – we kunnen de dans horen, kunnen zijn ruisende aanwezigheid achter het scherm voelen, kunnen in de bewegingen van het zwarte scherm zijn indexicale referent volgen. Het uitwissen van de figuur van de danser, het er-niet-zijn wist de dans niet uit, zoals Yeats’ identificatie logisch zou laten verwachten. Daarom lost het gebruik van die zwarte spiegel/het scherm de mimesis op: die krankzinnige parodie maakt de mimesis op een verpletterende manier expliciet. Er is meer dan genoeg over de vanzelfsprekende aspecten van mimesis in de voorstelling gezegd – wie Jérôme Bel ‘is’ of ‘niet is’, wie Agassi ‘is’ of ‘niet is’, wie Susanne Linke ‘is’ of ‘niet is’. Deze spelletjes met identiteit zijn telkens een kritiek van de mimesis als representatiemachine, ze problematiseren de implicatie van mimesis in de constructie van subjectiviteit, identiteit, en in de regulering van verlangen tussen model en kopie in onze beeldcultuur. In *The Last Performance* staat echter een andere functie van mimesis op het spel.

Op dit punt moeten we terug naar de heropvoering van Susanne Linkes *Wandlung*. Na het ‘stille’ begin vindt daarin precies de dans in *The Last Performance* plaats. Claire/Suzanne komt op, kondigt haar identiteit aan, en gaat dan achteraan rechts op de scène, om te beginnen dansen. Dit is dus de dans van *The Last Performance* – de toeschouwers ontspannen (totnogtoe was de spanning in het publiek te snijden) als de beweging de muziek volgt in de gekende patronen. Muziek, lichaam, aanwezigheid op de scène, vrouwelijkheid, beweging, witte jurk: het domein van de herkenning is bereikt en nu dreigt men terug te vallen in de typische functionele amnesie van de verstrooiing. Als

het korte fragment ten einde is, verlaat Susanne/Claire de scène. Dan komen opnieuw de woordspelingen, als een koude douche voor de ontspanning die ingetreden was. Susanne Linke komt rustig op in het lichaam dat Jérôme Bel genoemd wordt. De dans wordt herhaald, exact dezelfde passen, met delicate precisie uitgevoerd. Delicaatheid is hier uitermate belangrijk: de danser heeft de muziek, het tempo, de bewegingen onder strikte controle, waardoor al die elementen als versterkers van aanwezigheid werken. Deze aanwezigheid wordt hyperbolisch door de herhaling, en door de geslachtswissel onder dezelfde witte jurk.

Wat wordt er met dit geaccumuleerde citaat (als Bel/Linke verdwijnt en dan Carallo/Linke en daarna nog Frédéric/Linke opkomen) bedoeld? Misschien Susanne Linkes ‘origineel’, of Claire/Linkes herhaling ervan. Persoonlijk denk ik dat er eerder naar Yeats’ ongrijpbare verzen verwezen wordt. Telkens *Wandlung* gedanst wordt, maakt de kracht van de aanwezigheid zich verder los van de dans. Na de derde herhaling, als men weet wat er gebeurt is, gebeurt en nog zal gebeuren (de vierde danser zal onvermijdelijk in een witte jurk opkomen, Susanne Linke claimen te zijn en met exact dezelfde passen dansen), wordt de totale impact van deze eenvoudige scène duidelijk. We zijn getuige van een moment waarin de ‘onhandelbare’ verstrengeling van dans en danser definitief ontworcht wordt. De dans wordt lichaamloos geprojecteerd, klaar om als een site bezet te worden door een willekeurig lichaam, in plaats van te verschijnen als expressie van een innerlijke impuls van een hermetisch verzegeld lichaam. Dans en danser zijn niet langer één autonome, integrale, onafhankelijke, enkelvoudige eenheid.

Wat in *The Last Performance* duidelijk wordt, is dat dans heel weinig met het lichaam te maken heeft – tenzij in de betekenis dat de dans lichamen heeft. Met het citerende gebruik van *Wandlung* in *The Last Performance*, met het donkere scherm op de scène en met de voortdurende spelletjes met identiteit zijn alle elementen van de compositie/constellatie complex genoeg om de conclusie toe te laten dat *The Last Performance* de eerste performance is van een tot dat moment onbekend paradigma in de dans. Zowel hoop als lof voor ‘het nieuwe’ maken deel uit van de inertie van de taal en van de economie in onze modern(istisch)e discours in de kunstwereld (om mode en consumptie niet te noemen). Maar zoals Walter Benjamin zo duidelijk aangetoond heeft, functioneert de productie van het nieuwe in de moderniteit als een perpetuum mobile van altijd hetzelfde. Het is in die zin dat het nieuwe als een vergeetmachine werkt – en toch ligt in *The*

The last performance - Jérôme Bel (nov. 1998) / Herman Sorgeloos

Last Performance een revelatie van een andere orde. Ik ben mij bewust van de gevaren, die in de verkondiging van het ongekende in het werk van een kunstenaar liggen, vooral als die kunstenaar door velen (en dit is een belangrijk feit in de sociologie van de receptie van het werk in kwestie) als ‘te intellectueel’, ‘vervelend’ of ‘de dansdoder’ wordt bestempeld. Ik ben niet zozeer geïnteresseerd in de verkondiging van het nieuwe, als wel in de manier waarop *The Last Performance* – in een bijna Benjaminiaanse ‘illuminatie’ – de tot op heden ‘onhandelbare’ vooronderstellingen in danscreaties identificeert als de functionele amnesie van de dans, als een vergeten dat zo doordringend is, dat het het maken van dansen domineerde van de klassieken tot de avant-garde. In die zin is *The Last Performance* veel minder ‘nieuw’ als wel ‘revelatorisch’: deze voorstelling begrijpt de stille mechanismen van de functionele amnesie die aan weerskanten van de scène werkzaam is en de sociale herkenning van bepaalde lichaamsmanifestaties als ‘dans’ bepaalt.

vertaling uit het Engels: Dries Moreels